

PODMÍNĚNÉ PROPUŠTĚNÍ „Z VOLNÉ NOHY“ – VÍTĚZSTVÍ OCHRANY HODNOT NAD TEXTEM ZÁKONA?

Ondřej Klabačka

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá problematikou podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených, kteří splnili formální podmínku výkonu požadované části trestu, přičemž v době návrhu na podmíněné propuštění se nacházejí na svobodě. Vzhledem k současnému znění ustanovení o podmíněném propuštění je otázkou, zda lze tento institut aplikovat i u osob, které zmíněnou podmínku splní pouze započítáním doby strávené ve vazbě. Soud v takové situaci nedisponuje hodnocením o jejich chování ve výkonu trestu odnětí svobody. V České republice tak existuje odborná diskuse, zda může soud využít skutečnosti předcházející právní moci odsouzení k hodnocení pachatelova polepšení.

Keywords in original language

Podmíněné propuštění; parole; výkon trestu odnětí svobody; podmíněné propuštění z volné nohy; polepšení se; zápočet vazby, vazba.

Abstract

Prisoners applying for conditional release have to fulfil several basic conditions. One of them is to serve the appropriate part of their prison sentence. Sometimes prisoners meet this condition by their previous detention in custody. From a Czech law perspective, the length of time in custody is usually counted as a part of the prison sentence. Hence, these convicted persons can submit an application for conditional release before they being placed in prison to serve their punishment. Due to the wording of the Czech Criminal Code, a problem may arise for these convicts. The article explains whether this practice is in accordance with the Czech law.

Keywords

Conditional Release; Parole; Imprisonment; Custody; Early Release.

1 Úvod

Príspevek se zabývá problematikou podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody¹ u odsouzených, kteří splnili podmínku výkonu požadované části trestu, přičemž v době podání návrhu na PP se nenacházejí ve věznici. Jedná se o „raritní“ typ tohoto institutu, někdy také nazývaný jako podmíněné propuštění „z volné nohy“. To z důvodu zmíněné skutečnosti, že **návrh činí** odsouzený, který tzv. časovou podmínku splnil ještě před nástupem do aktuálního výkonu trestu odnětí svobody². Soud by tedy **měl zjišťovat, zda takový odsouzený naplnil i další podmínky pro aplikaci předmětného institutu** (zejm. polepšení se, prognóza vedení řádného života). Zmíněná praxe se přitom aplikuje do současnosti. Zákodárce nicméně do právní úpravy **výslovně v § 88 odst. 1 tr. zákoníku³** zakotvil, že skutečnost, zda došlo u odsouzeného k polepšení, má soud zjišťovat po právní moci odsuzujícího rozsudku, zejména z chování a plnění povinností ve výkonu trestu odnětí svobody.

Je tedy otázkou, zda lze **zákonodárcem** formulovanou podmínku aplikovat i na odsouzené, kteří požadovanou část výkonu trestu splnili pouze zápočtem doby strávené ve vazbě – tedy před právní mocí odsuzujícího rozsudku. Text má přinést odpověď na to, zda je taková praxe v rozporu se zněním zákona. Pokud ano, tak **dále zodpovědět**, jestli je zmíněný postup soudů ospravedlnitelný, a tedy zda praxe ne/oprávněně překročila znění zmíněného ustanovení.

1 Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (dále „podmíněné propuštění“ či „PP“).

2 Výkon trestu odnětí svobody (dále „VTOS“).

3 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále „tr. zákoník“).

2 Obecně k podmíněnému propuštění

Podmíněné propuštění⁴ z výkonu trestu odnětí svobody je upraveno zejména v § 88 a násl. tr. zákoníku, § 331 a násl. tr. ř.,⁵ a od 1. 1. 2022 také v § 73 ZVTOS.^{6,7} Tento trestněprávní nástroj umožňuje podmíněně propustit odsouzeného z věznice ještě před úplným vykonáním nepodmíněného trestu odnětí svobody. To v případě, jestliže u odsouzeného na základě určitých indicií převáží pravděpodobnost, že došlo, byť jen částí výkonu trestu, k naplnění jeho účelu dříve, než soud v rozsudku předpokládal.⁸ Vytrácí se tak důvod prodlužovat stav, který citelně zasahuje do základních práv jednotlivce a soud umožní odsouzenému opustit věznici pod podmínkou vedení řádného života a příp. mu uloží další přiměřená omezení a povinnosti. Takové „propuštění“ lze vnímat jako prostup odsouzeného do „mírnější fáze“ uloženého trestu odnětí svobody, která je ohraničena zkušební dobou. V té má odsouzený vedením řádného života a plněním uložených omezení a povinností prokázat, že k naplnění účelu trestu skutečně došlo. V opačném případě soud rozhodne, že zbytek trestu „propuštěný“ vykoná, jelikož je nezbytné pokračovat v nápravných účincích VTOS na jeho osobu. Soud při rozhodování o podmíněném propuštění hodnotí zejména tři základní podmínky:

1. zda odsouzený vykonal určitou část uloženého trestu – tzv. „formální podmínka“, někdy také jako tzv. „časová podmínka“,
2. zda odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení – tzv. „podmínka polepšení se“,
3. zda lze od odsouzeného očekávat, že v budoucnu povede řádný život – tzv. „prognóza vedení řádného života“.

⁴ Nikoli „podmínečné“ propuštění, jak je institut také často nazýván. Blíže viz KLABAČKA, O. Podmíněné, nebo podmínečné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody? Aneb terminologické nuance institutu. *Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, č. 2, s. 28–33.

⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále „tr. ř.“).

⁶ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (dále „ZVTOS“).

⁷ Podmíněné propuštění mladistvého je pak upraveno v § 78 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

⁸ Příh. § 88 In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

Po novele účinné od 1. 1. 2022⁹ je standardní proces následující.¹⁰ Odsouzený, např. po výkonu ½ uloženého trestu¹¹, podá návrh na podmíněné propuštění skrze věznicí, ve které vykonává trest odnětí svobody. Pokud návrh splňuje formální podmínku, věznice vytvoří pro účely PP hodnocení odsouzeného. To je pro soud důležité zejména ohledně podmínky „polepšení se“, jelikož obsahuje údaje o chování odsouzeného v samotném výkonu trestu.¹²

Následně věznice takový návrh, společně s hodnocením a dalšími příslušnými podklady, zašle soudu. Ten má rozhodnout do 30 dnů.¹³ Soud může k osobě navrhovatele např. vyslechnout i vychovatele příslušné věznice či jiné osoby, příp. si vyžádat další relevantní podklady. O podmíněném propuštění rozhoduje vždy okresní soud a podle § 320 odst. 2 tr. ř. se standardně jedná o soud v jehož obvodu se trest odnětí svobody vykonává.

⁹ Novela provedená zákonem č. 220/2021 Sb. Viz také KLABAČKA, O. *Změny právní úpravy podmíněného propuštění od 1. 1. 2022*. Právní rozhledy, 2022, č. 10, s. 370–374. K předmětné novele také viz KALVODOVÁ, V. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (nejen) optikou judikatury Ústavního soudu České republiky. In: BENÁK, J., FILIP, J. a ŠÍMÍČEK, V. (eds.). *Pocta Janu Svatoňovi k 70. narozeninám*. Brno: Masarykova univerzita, 2022, s. 511. Dostupné z: <https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/pocta-svatonovi.pdf>

¹⁰ Nový postup podávání návrhů na podmíněné propuštění skrze věznicí popisuje § 73 ZVTOS. K tomu připravila Vězeňská služba ČR leták, který je dostupný např. online na webových stránkách spolku LIGHTHOUSE. Dostupné z: http://www.podminenepropusteni.cz/wp-content/uploads/2022/01/PP_Let%C3%A1k-dov%C4%9Bznic_20.12.2021-fin.jpg

¹¹ Viz § 88 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

¹² Příslušníci a zaměstnanci Vězeňské služby ČR jsou s odsouzeným v každodenním kontaktu. Veřejné zasedání v rámci řízení o podmíněném propuštění zpravidla trvá jen několik málo minut. Soud tak může skrze hodnocení věznice poznat lépe osobnost odsouzeného a průběh jeho výkonu trestu. Hodnocení je zpravidla doprovázeno informací o případných kázeňských odměnách, trestech, negativních či pozitivních poznatcích. Obsahuje také informace, jakým způsobem odsouzený plnil program zacházení, v jakém stupni vnitřní diferenciací je zařazen, jeho pracovní zařazení, účast na extramurálních aktivitách atd. Standardně by mělo také obsahovat stanovisko věznice (ředitel věznice) k případnému podmíněnému propuštění. Jak takové hodnocení vypadá – viz příloha č. 1. In: KLABAČKA, O. *Rozdílný přístup soudů při rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jeho ústavněprávní souvislosti*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/lsav9/>

¹³ Viz § 333 odst. 1 tr. ř.

3 Obecně k podmíněnému propuštění „z volné nohy“

V praxi však může nastat i situace, kdy odsouzený splní požadovanou část výkonu trestu (např. $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{2}$ aj.), a to ještě před jeho samotným výkonem či v době, kdy o podmíněné propuštění žádá, se nachází již mimo brány věznice, přitom taktéž tuto formální podmínku naplnil. Bohužel, odborná literatura se tomuto speciálnímu druhu podmíněného propuštění povětšinou více nevěnuje (zejména jeho reálným problémům v praxi),¹⁴ byť taková aplikace institutu je u odborné veřejnosti obecně známa.¹⁵

To lze patrně přičíst na vrub té skutečnosti, že se jedná o rozhodnutí doslova raritní a obtížně dohledatelné. Současně se v takovém řízení využívá často zjednodušených usnesení podle § 136 odst. 3 tr. ř., ve kterých absentují bližší úvahy soudu.

Informací o tomto institutu je tak poskrovnu. Ve větším odstavci se této problematice věnuje nový komentář (2020) k tr. zákoníku. Ten předně popisuje případy, kdy je daná situace vytvořena zápočtem vazby.¹⁶ Více pak můžeme nalézt v rigorózní práci Vicherka, který zde zkoumá i procesní souvislosti takové aplikace¹⁷ a zmiňuje dále případy, kdy k dané situaci dochází skrze ukládání souhrnného trestu, či přerušení výkonu trestu odnětí svobody.

¹⁴ Viz poznámka č. 400 – § 88 In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1075 a násl. Také viz § 88 In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. 17. Ohledně problematiky místní a věcné příslušnosti v souvislosti s tímto typem PP viz VICHEREK, R. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 10, s. 234–237.

¹⁵ Lze zmínit, že například mj. bývalý místopředseda Nejvyššího soudu Pavel Kučera ve svých pamětech tuto aplikaci institutu zmiňuje, bez nějakého většího odborného výkladu: „[d]ostal osm let, což bylo v zákonné sazbě, ale protože měl za sebou už čtyři roky vazby, dřív, než trest nastoupil, byl podmíněně propuštěn.“ Viz KUČERA, P., ŠVEHLA, M. *V taláru napříč dobou: 13. komnata české justice*. Praha: Česká citadela, 2021, s. 74. Také je o tomto institutu možno najít informace in VICHEREK, R. *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2012, s. 40, 47, 108. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/gl4u2/>

¹⁶ Viz § 88 In: ŠČERBA a kol., op. cit., marg. 17.

¹⁷ VICHEREK, 2012, op. cit.

Možností, jak může docházet k podmíněnému propuštění „z volné nohy“ je však celá řada. Pro účely tohoto příspěvku ale postačí uvést tři základní (již výše uvedené) typové situace:

- a) odsouzený je propuštěn z vazby na svobodu, přitom započítanou délkou výkonu vazby¹⁸ je naplněna i požadovaná část pro podmíněné propuštění z následně uloženého trestu odnětí svobody¹⁹,
- b) je ukládán trest odnětí svobody v režimu souhrnného trestu, přičemž novým rozhodnutím rušený trest odnětí svobody byl vykonán zcela nebo zčásti, kdy tímto byla splněna formální podmínka PP a žadatel se aktuálně nenachází ve výkonu trestu odnětí svobody²⁰,
- c) osoba není ve výkonu trestu z důvodu jeho přerušení podle § 325 tr. ř., přičemž ke konci takového přerušení požádá o PP, a část již vykonaného trestu naplňuje „časovou podmínku“ k aplikaci tohoto institutu^{21, 22}.

V takovém případě nastává několik problematických míst aplikace ustanovení upravujících rozhodování o podmíněném propuštění. V tomto textu se budu věnovat pouze problému s naplněním podmínky „polepšení se“, a to zejména v situaci popsané pod písmenem a) – tedy splněním celé požadované části výkonu trestu započtením vazby.

4 Naplnění podmínky „polepšení se“

Jak bylo výše zmíněno, soud hodnotí v rámci podmíněného propuštění také to, zda se odsouzený polepšil po právní moci odsouzení. Tato situace zpravidla nebude činit obtíže u výše popsaných situací b) a c), jelikož odsouzený

¹⁸ Započítání délky vazby viz § 334 tr. ř. a § 92 tr. zákoníku.

¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 6. 5. 1983, sp. zn. 1 To 18/83 (dále „R 2/1984“).

²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011. Obdobně také u zrušení původního rozhodnutí Nejvyšším soudem na základě stížnosti pro porušení zákona – viz rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 2. 10. 1987, sp. zn. 6 Tz 53/87.

²¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2015, sp. zn. 8 Tdo 841/2015.

²² Srov. přím. rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 3. 2022, sp. zn. 1 To 15/2022.

se již jistou dobu po právní moci²³ rozhodnutí fakticky nacházel ve výkonu trestu odnětí svobody a věznice na něj může hodnocení vytvořit.

Určitý problém však nastává v situaci pod písmenem a). Tedy v případě, že si požadovanou část trestu odsouzený vykoná pouze pobytem ve vazbě. Jinak řečeno v době před právní mocí odsuzujícího rozsudku. Je třeba připomenout, že u takového typu je podmíněné propuštění opřeno zejména o zmíněné rozhodnutí R 2/1984. To však bylo přijato za úpravy,²⁴ která (pro tento text) v relevantní části zněla: „*jestliže odsouzený ve výkonu trestu svým vzorným chováním a poctivým poměrem ke práci prokázal polepšení...*“ Ze samotné textace zákona a z důvodové zprávy²⁵ vyplývá, že tato primárně cílila na chování odsouzeného ve věznici. Lze se tak domnívat, že tehdejší zákonodárce předpokládal, že k procesu „transformace“²⁶ pachatelovi osobnosti dojde až skrze „léčivé“ účinky ústavu. Což vyplývá také z předchozí trestní úpravy 50. let²⁷ „... může být vězeň podmíněně propuštěn, prokázal-li za výkonu trestu svou práci a svým chováním polepšení...“²⁸, ale i z tehdejší související komentářové literatury.²⁹

Již v počátku 80. let minulého století se začala v komentářích objevovat informace, že vzhledem k podstatě institutu PP a k jeho účelu není vyloučeno, aby soud o podmíněném propuštění rozhodoval v době, kdy na odsouzeném není trest právě vykonáván, např. proto, že výkon trestu byl přerušen

²³ Byť lze přiznat, že u situace b) dojde k zrušení původního výroku o trestu, avšak hodnocení, které věznice, třebaže následně na období původního výkonu trestu odnětí svobody vytvoří, bude pořád hodnocením chování za dobu, kdy se odsouzený nacházel ve věznici po právní moci (původního) odsuzujícího rozsudku. Větší interpretační problém v takovém případě nevidí ani VICHÉREK, op. cit., s. 48.

²⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále „trestní zákon“).

²⁵ Viz důvodová zpráva k § 23–64 trestního zákona: „[j]estliže chování odsouzeného ve výkonu trestu nasvědčuje jeho polepšení...“

²⁶ K tomu viz „[p]olepšení je vývojový proces vnitřní proměny pachatelovy osobnosti, jež se ovšem navenek projevuje pouze v jeho chování. Při rozhodování o PP jde právě o to rozlišit, kdy vzorné chování odsouzeného a jeho poctivý poměr ke práci za výkonu trestu jsou projevem pouze vnější adaptace odsouzeného v prostředí ústavu a kdy jde o známky skutečných změn osobnosti odsouzeného opravňující naději, že i v budoucnu povede řádný život pracujícího člověka.“ MATYS, K. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Orbis, 1975, s. 298, bod 12.

²⁷ Viz důvodová zpráva k § 30–36 zákona č. 86/1950 Sb.: „[j]e-li za výkonu trestu z chování odsouzeného a z jeho postoje ke práci patrné, že se polepšil, může být podmíněně propuštěn...“

²⁸ Viz § 33 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

²⁹ K tomu viz „... uváží především práci a chování odsouzeného po dobu trestu a přibližně zjměná též k výsledku jeho politické výchovy v trestu a k okolnostem, zda z jeho celkového postoje lze soudit, že se zařadí mezi osoby účastníci se budovatelské práce.“ FILIPOVSKÝ, J., DOLENSKÝ, A., TOLAR, J. *O obecné části trestního zákona*. Praha: Orbis, 1951, s. 130.

nebo, že pachatel byl odsouzen k souhrnnému trestu poté, kdy původně uložený trest již zcela odpykal.³⁰ Předmětný judikát R 2/1984 je tak očitě reakcí na tyto situace, které mohly zapříčinit různé aplikační problémy.³¹ Zde tehdejší Nejvyšší soud České socialistické republiky výčet případů doplnil o zápočet výkonu vazby. Takovou aplikaci institutu odůvodnil tím, že pokud lze na základě zpráv o chování odsouzeného ve vazbě, následných zpráv z místa bydliště či pracoviště, předpokládat, že odsouzený povede řádný život pracujícího člověka, nebylo by na místě odepírat mu podmíněné propuštění jen proto, že požadovaná část trestu byla vykonána započítáním vazby. Jinak řečeno, z rozhodnutí implicitně plyne, že pokud účelu trestu bylo pravděpodobně dosaženo³² na základě informací před samotným nástupem do VTOS, pak není důvod pro neaplikování takového institutu, jestliže (jak píše tehdejší důvodová zpráva) se *další trvání trestu nejeví potřebným*. Již zde lze vysledovat, že byť tehdejší právní úprava výslovně vztahovala posouzení podmínky „polepšení se“ na období pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody, tak výklad překonal samotnou textaci zákona, a to právě s ohledem na účel trestu, resp. i účel institutu podmíněného propuštění jako takového. Je však otázkou, zda daný judikát lze stále aplikovat i za současného znění tr. zákoníku, který výslovně stanoví, že podmíněné propuštění se aplikuje na odsouzeného, který „... *po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení...*“ (viz § 88 odst. 1 tr. zákoníku). Do nové úpravy tak byla dodána zmíněná formulace, a to bez nějakého bližšího vysvětlení v důvodové zprávě, přičemž slovní spojení nalezneme již ve vládním návrhu zákona z února 2008.

Domnívám se, že se nejedná o nějaké zdůraznění normotvůrce, že taková změna osobnosti pachatele musí nastat po právní moci rozsudku. S ohledem na úpravu v předešlých trestních zákonech nebyl v odborné literatuře

³⁰ Viz MATYS, K. *Trestní zákon: komentář. I., Část obecná. 2.* přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 1980, s. 292.

³¹ V předmětném judikátu byl řešen zejména problém s věcnou příslušností soudu při rozhodování o takovém PP.

³² Tím, že osoba vykonala určitou požadovanou část výkonu trestu započtením vazby a z jejího chování, byť před nástupem do výkonu trestu, bylo pravděpodobné, že bude žít řádný život pracujícího člověka, bylo možno uvažovat o naplnění účelu trestu, který byl tehdy definován v § 23 trestního zákona – „[ú]čelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život pracujícího člověka, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.“

či judikatuře zaznamenán v této souvislosti problém a z pohledu účelu podmíněného propuštění je i logické, že soudy budou hodnotit to, zda je odsouzený polepšen, v době rozhodování o návrhu, a to i bez takového slovního zakotvení.³³

Pravděpodobně se však jedná o reakci na situaci z přelomu let 2007/2008, kdy se začala prosazovat snaha potírat mj. případy odsouzených, kteří dobrovolně nenastoupili do VTOS. Z tohoto důvodu byl tehdejší trestní zákon novelizován zákonem č. 129/2008 Sb., z března 2008, který do skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 171 trestního zákona zakotvil nově i písmeno g). To cílilo právě na situaci, kdy odsouzený bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody. Změna se odrazila i do úpravy ustanovení o podmíněném propuštění.³⁴ Novela totiž stanovila mj., že soud má při rozhodování o PP přihlídnout také k tomu, zda odsouzený nastoupil včas do VTOS.

Zákonodárce chtěl doplněnou formulací v „novém“ trestním zákoníku patrně reagovat na jednu z posledních úprav starého trestního zákona a do úpravy podmínky „polepšení se“ výslovně zakomponovat i to, zda odsouzený bude odsuzující rozsudek dobrovolně respektovat, což by inklinovalo k požadované transformaci jeho osobnosti – tedy, že se polepšil. Tomu také odpovídá současný § 88 odst. 3 tr. zákoníku, jehož obdoba se před novelou provedenou zákonem č. 129/2008 Sb. v předchozích úpravách podmíněného propuštění na českém území nevyskytovala. Úmyslem zákonodárce při stanovení takové formulace tak zřejmě bylo vtahovat do hodnocení „polepšení se“ i chování odsouzeného v období mezi právní mocí odsuzujícího rozsudku a nástupem odsouzeného do věznice. Čímž (zjevně nechtěně) explicitně ohraničil období, ve kterém se má chování odsouzeného u podmínky „polepšení se“ hodnotit.

³³ Přím. k hodnocení „polepšení se“ viz body 33 a 34 nálezu Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18.

³⁴ Viz důvodová zpráva k novele trestního zákona, provedené zákonem č. 129/2008 Sb. – část k ustanovení o podmíněném propuštění „[ú]pravou tohoto ustanovení se sleduje posílení motivace odsouzeného k dobrovolnému a včasnému nástupu výkonu trestu odnětí svobody. Ustanovení je prováděno s § 171 odst. 1 písm. d) [násl. písm. g)] obsahujícím naopak možnost trestního postihu za vyhýbání se nástupu výkonu trestu odnětí svobody.“

Skutečnost, že se při formulaci ustanovení patrně pozapomnělo na specifické případy podmíněného propuštění „z volné nohy“ – tedy situace, kdy bude odsouzený navrhopvat podmíněné propuštění v krátké době po nabytí právní moci rozhodnutí, odpovídá také tomu, že jak v tr. zákoníku, tak i v mnohokrát novelizovaném trestním řádu, nenalezneme náznaky opaku. Zmíněná specifická aplikace institutu, byť řadu let známá, je totiž upravena předně judikaturou a výkladem v odborných textech.

Zákonodárce navíc zmíněnou formulaci *po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu* vztahuje pouze k podmínce polepšení se, byť to ze současného textu zákona není na první pohled zřetelné. Původně ustanovení totiž znělo:

„Po výkonu poloviny uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody může soud odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a

a) může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život, nebo

b) soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného.“³⁵

Zprvu tak byla podmínka „polepšení se“ vizuálně v textu oddělena od další podmínky – prognózy vedení řádného života. Ta navazuje, resp. vyplývá z pachatelova „polepšení se“, a ke slučovacímu výkladu také svádí spojka „a“, nicméně hodnocení prognózy není striktně vázáno na skutečnosti po právní moci rozhodnutí (byť soud při jejím hodnocení nemůže vycházet pouze z minulosti)³⁶. Obdobně bylo formulováno ustanovení v předchozím trestním zákoně, a i tehdejší odborná veřejnost podmínku „polepšení se“ a „prognózu vedení řádného života“ od sebe oddělovala. Přičemž zákonodárce na předchozí právní úpravu navázal bez nějakého zjevného signálu, že by se chtěl od takového výkladu odchýlit. To podporuje i skutečnost, že zmíněná „vylučovací“ čárka před *nebo*, se vztahuje k nahrazení příznivé, byť nedokonalé, prognózy uvedenou zárukou zájmového sdružení občanů,

³⁵ Viz sněmovní tisk č. 410/0 ze dne 25. 2. 2008, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=410>. Viz také ustanovení § 88 odst. 1 před novelou provedenou zákonem č. 390/2012 Sb.

³⁶ Příím. k hodnocení prognózy viz body 41 a násl. nálezu Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18.

kteřá se jak z pohledu historické,³⁷ tak i současné odborné literatury,³⁸ k podmínce „polepšení“ nepojí. K tomu např. komentářová literatura uvádí „[p]říjetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného je koncipováno jako alternativa k příznivé prognóze budoucího vedení řádného života.“³⁹

Pojetí, že zákonodárce ohraničil dobu, ze které mají vyplývat skutečnosti svědčící o pachatelově polepšení, odpovídá i výklad v odborné literatuře. Názory na aplikaci institutu v případě splnění formální podmínky pouze započtením doby strávené ve vazbě, se však liší.

R. Vicherek ve své rigorózní práci (2011) využití hodnocení z vazby v rámci řízení o podmíněném propuštění označuje za častý nešvar, či dokonce chybný postup. Je toho názoru, že „[z]ákon v tomto směru hovoří, že soud má zhodnotit chování a plnění povinností odsouzeného po nabytí právní moci rozsudku...“ A dodává „[h]odnocení výkonu vazby, z které byl propuštěn odsouzený před rozhodnutím soudu a před nabytím právní moci tohoto rozhodnutí není tedy možné použít...“⁴⁰

F. Púry (komentář 2012) uvádí, že je sporné, zda a jak lze použít citovanou judikaturu R 2/1984 vzhledem k tomu, že podle současné právní úpravy se vyžaduje, aby odsouzený „prokázal polepšení svým chováním a plněním svých povinností až po právní moci odsuzujícího rozsudku, zejména ve výkonu trestu“. Je toho názoru, že předmětná formulace do značné míry omezuje možnost podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jen na základě chování pachatele (obviněného) ve vazbě ještě před pravomocným odsouzením.⁴¹

³⁷ Viz „[p]říznivá prognóza o budoucím pachatelově chování musí tu být i v případě, že soud přijal záruku nabídnutou společenskou organizací za dovršení nápravy odsouzeného. Rozdíl mezi podmínkami PP podle písm. a) a podle písm. b) spočívá v tom, že závěř, že odsouzený povede v budoucnosti řádný život pracujícího člověka, při eventualitě písm. b), teprve vyplyne po přistoupení té okolnosti, že odsouzený nebude odkázán sám na sebe, ale že výchovně spolupůsobení a pomoc společenské organizace, která převzala záruku, pomůže zajistit jeho nápravu“. MATYS, op. cit., s. 299.

³⁸ Viz část komentáře vycházející ze směrnice pléna Nejvyššího soudu k uplatnění ustanovení § 4–6 trestního řádu o zárukách a účasti zástupců společenských organizací v trestním řízení a k dalším zákonným ustanovením s tím související, R I/1964: „[n]abídnutí záruky za dovršení nápravy odsouzeného, který má být podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, nezpráší současně soud povinnosti, aby samostatně zkonal, zda odsouzený (pachatel) ve výkonu trestu odnětí svobody svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení.“ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1085–1086, marg. 5. Také VICHEREK, R. Vedení řádného života jako předpoklad podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Státní zastupitelství*. Wolters Kluwer, 2019.

³⁹ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. 33–34.

⁴⁰ VICHEREK, op. cit., s. 48.

⁴¹ ŠÁMAL a kol., 2012, op. cit., s. 1082.

A. Draštík (komentář 2015) se následně vyjadřuje, že pokud zákon váže splnění podmínky „polepšení se“ na chování odsouzeného a plnění jeho povinností v době po právní moci rozsudku, vyvstává otázka, zda a jaký význam lze přičítat jeho chování v době výkonu vazby, při podmíněném propuštění „z volné nohy“. Je toho názoru, že pokud vazbou dotyčný odpýkal požadovanou část trestu a k jeho chování ve výkonu vazby nebylo zjištěno negativních poznatků, pak není vyloučeno, z hlediska naplnění věcných předpokladů podmíněného propuštění, přihlídnout i k této započtené době, a za splnění dalších zákonných předpokladů rozhodnout o podmíněném propuštění. Dodává, že i přes změnu právní úpravy zřejmě nebude věcných důvodů odchytil se od právního názoru vyjádřeného v rozhodnutí R 2/1984, zvláště jde-li o výklad ve prospěch pachatele.⁴²

V. Kalvodová (komentář 2020) dodává, že podle současné právní úpravy je pro „polepšení se“ významné pouze chování odsouzeného po právní moci rozsudku, nikoli tedy například chování v průběhu trestního stíhání, či dokonce před spácháním trestného činu. Výjimku podle ní představuje situace, kdy požadovaná část trestu bude vykonána započtením vazby. Argumentuje, že předchozí právní úprava sice výslovně nehovořila o chování odsouzeného po právní moci rozsudku, nicméně požadavek určitého chování ve výkonu trestu předpokládal, že rozsudek, kterým byl tento trest uložen, nabyl právní moci. Je toho názoru, že současná právní úprava rozšiřuje období, v němž má odsouzený svým chováním a plněním povinností prokázat polepšení, i na dobu před nástupem výkonu trestu. Má tak za to, že zmiňovanou judikaturu lze použít i za současné právní úpravy, a to na základě analogie ku prospěchu pachatele, přičemž odkazuje na komentář z roku 2015.⁴³

Byť ze současné právní úpravy zřetelně vyplývá, že zákonodárce okolností, ze kterých lze podmínku polepšení pachatele dovodit, omezuje na určité období, je možné s uvedenou analogií v posledních dvou komentářích v základu souhlasit. Je třeba však doplnit následující.

⁴² Viz § 88 In: DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník, komentář*. Wolters Kluwer, 2015.

⁴³ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. 17.

Předmětný judikát R 2/1984 byl přijat za úpravy, která s podmíněným propuštěním „z volné nohy“ původně vůbec nepočítala, a jednalo se tak patrně o reakci na ojedinělé případy, na které již v roce 1980 reagovala komentářová literatura. Současná právní úprava však byla přijata v době, kdy o takové aplikaci měl být zákonodárce srozuměn. Komentáře se k nové právní úpravě shodují, že „hodnotící období“ chování odsouzeného nastává po právní moci odsuzujícího rozsudku. Z výše uvedeného výkladu je zřejmé, že současná úprava cílí pouze na standardní situace návrhů na podmíněné propuštění. Ve smyslu podmíněného propuštění „z volné nohy“ by se tak dalo hovořit o nezamýšlené mezeře v právní úpravě k jejímuž překlenutí je analogie obecně přípustná – v trestním právu hmotném pouze ve prospěch pachatele. Jiná situace by nastala, pokud by zákonodárce zjevně chtěl takovou aplikaci z praxe vymýtit, což však výkladem potvrzeno nebylo.

K analogické aplikaci tohoto ustanovení je podle mého názoru nezbytné dále akcentovat, že takový postup umožňuje zejména rozpor s účelem institutu a právním řádem, který by nastal v případě striktního dodržení výkladu zamýšlený normotvůrcem.

Již z komentáře z roku 1980⁴⁴ a rozhodnutí R 2/1984 vyplývá, že právní obec nepovažuje za až tak neuvěřitelné, že by vazební pobyt (případně včetně následné doby po propuštění z vazby) mohl odsouzeného polepšit – zejm. u osoby prvotrestané – tzv. „lčba šokem“. A tedy, při zohlednění dalších podmínek, že může dojít k naplnění účelu trestu ještě před nástupem do samotného výkonu trestu odnětí svobody. Zde je vhodné upozornit na všeobecně známou skutečnost, že výkon vazby je v mnoha ohledech přísnější než samotný výkon trestu odnětí svobody, byť by tomu mělo být naopak ze samotné podstaty tohoto zajišťovacího institutu. Předně je obviněný uzavřen více hodin na cele (pokud není umístěn v tzv. „vazbu se zmírněným režimem“), má menší možnost různých aktivit, nelze mu udělovat kázeňské odměny např. ve formě různých benevolencí, nemá možnost pracovat, a tedy si i vydělat na zakoupení věcí mimo nutné minimum obdržené ze strany věznic atd.⁴⁵

⁴⁴ Viz MATYS, op. cit.

⁴⁵ Více viz *Zpráva z návštěv zařízení 2022 – Vazební věznic. Veřejný ochránce práv* [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Brozura%20vazebni%20veznic%2010-22%20online.pdf>

Jen pro dokreslení čtenáři mohu uvést případ, kdy jsem se ještě jako člen národního preventivního mechanismu⁴⁶ setkal v rámci systematické návštěvy vazební věznice s obviněným v temné vazební cele,⁴⁷ který po podlaže chodil bos, jelikož jediný pár ponožek, který mu věznice poskytl,⁴⁸ si přepral v umyvadle a čekal než uschnou.⁴⁹ Případně lze předestřít ubytování více obviněných na cele, kdy např. zástěna toalety byla lehce nad výší pasu, přičemž v místnosti byly umístěny palandy a okno bylo zajištěno tak, aby jej bylo možno otevřít jen velice omezeně z důvodu tzv. „koňování“^{50 51}. Vzhledem k režimovým podmínkám ve vazbě nebylo ani mimořádné, když obvinění (na základě svých předchozích zkušeností) vyjadřovali přání, aby již byli umístěni ve výkonu trestu odnětí svobody, ve kterém pobyt považovali celkově za lepší. S jistou nadsázkou je možno odkázat na konstataci v pamětech Kučery „*[p]okud dnes vazebně stíbaný poslanec David Rath uvádí, že je vyšetřovací vazba pro netrestaného novodobou torturou, neobjevil Ameriku*“.⁵²

Lze si tak např. představit situaci, kdy osoba strávila ve vazbě rok, přičemž následně jí je uložen soudem nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře dvou let. Nehledě na to, že je určitým způsobem takový odsouzený logicky již „sankcionovaný“ tím, že nemohl případně uplatnit návrh na podmíněně propuštění po 1/3 vykonaného trestu,⁵³ ale zejména, nezohlednění jeho chování v době před právní mocí rozsudku mi přijde v rozporu se samotnou smíšenou koncepcí účelu trestu,⁵⁴ ale i účelem institutu podmíněného

⁴⁶ K národnímu preventivnímu mechanismu viz DOUBEK, P. Prevence mučení a národní preventivní mechanismus. *Právo21* [online], 2019. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/prevence-muceni-a-narodni-preventivni-mechanismus>

⁴⁷ Viz foto č. 4 in ŠIMŮNKOVÁ, M. Zpráva z návštěvy zařízení Vazební věznice Praha-Pankrác. *Věřejný ochránce práv* [online]. 2021, s. 11. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/7-2020-NZ-zpr%C3%A1va%20anon%20final.pdf>

⁴⁸ Ibid, s. 25.

⁴⁹ K tomu srov. § 2 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, „*[d]okud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby, hledět, jako by byl vinen. [...] Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného a nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku.*“

⁵⁰ Jedná se o nepovolené předávání předmětů standardně zvenku mezi celami skrze okna.

⁵¹ Viz např. foto č. 5 (s. 15) a foto č. 14 (s. 19) in ŠABATOVÁ, A. Zpráva z návštěvy zařízení Vazební věznice České Budějovice. *Věřejný ochránce práv* [online]. 2020. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/NZ_65-2019-zprava.pdf

⁵² VICHEREK, op. cit., s. 69.

⁵³ Viz § 88 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku.

⁵⁴ K smíšeným (slučovacím) teoriím účelu trestu viz KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 403.

popuštění. Pokud odsouzený po splnění retributivní složky (vykonání zejména určité části trestu),⁵⁵ splní i nápravnou složku – tedy fakticky vykazuje polepšení již v období před právní mocí odsuzujícího rozsudku a je u něj spatřována i prognóza vedení řádného života, pak nevidím legitimní důvod (cíl) v jeho dalším uvěznění, resp. omezování na základních právech. A to pouze pro „formální nedostatek“, že polepšení nebylo vykázáno chováním po nabytí právní moci rozsudku. Osobně bych takový postup vnímal jako přeshraničný formalismus.

Vyřazení takového odsouzeného z možnosti podmíněného propuštění by bylo také v rozporu s ústavním pořádkem. Konkrétně s požadavkem minimalizace zásahu do základních práv a svobod jednotlivce vycházejícího z čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.⁵⁶ Listina stanoví, že limit pro omezení základních práv a svobod se s ohledem na výše uvedený článek uplatní nejen v rámci tvorby práva, ale také při jeho aplikaci ze strany soudů a dalších orgánů veřejné moci, a to v případě vzájemné kolize základních práv a svobod nebo jejich kolize s veřejným statkem (v tomto případě zájem společnosti na spravedlivém potrestání pachatelů trestné činnosti, resp. účelem trestu). Totiž i zákonem předvídané omezení základních práv je třeba interpretovat ústavně konformním způsobem. Ze zmíněného požadavku také plyne, že je-li k dispozici více výkladů veřejnoprávní normy, je třeba volit ten, který vůbec, resp. co nejméně, zasahuje do toho kterého základního práva či svobody, tedy v případě pochybnosti postupovat mírněji (*in dubio mitius*)^{57, 58} Teoreticky by bylo možné uvažovat i nad tím, že u původně uloženého přiměřeného a spravedlivého trestu by se z důvodu odepření možnosti podmíněného propuštění pro „pouhý“ formální nedostatek (byť by osoba reálně indikovala naplnění účelu trestu) došlo k tomu, že by se výkon takového trestu stal nepřiměřeným.⁵⁹

⁵⁵ Přím. viz bod 32 nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17, a dále bod 80 rozsudku velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 5. 2002, ve věci *Stafford proti Spojenému království*, stížnost č. 46295/99. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60486>

⁵⁶ Viz „[p]ři používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána ke jiným účelům, než pro které byla stanovena.“

⁵⁷ Viz např. nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. III. ÚS 783/06.

⁵⁸ HUSSEINI, F. a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. 24–27.

⁵⁹ Přím. nálezu Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 554/04.

Zmíněný formalistický postup by přitom byl v rozporu nejen s uvedeným požadavkem, ale dále i (v jistém slova smyslu) se zásadou subsidiarity přísnější trestní sankce⁶⁰, nehledě na zásadu účelnosti trestu, ekonomii trestní represe,⁶¹ ale přiměřeně také se závěry Evropského soudu pro lidská práva. Ten (sice u doživotně odsouzených) stanovil, že nelze pokračovat v jejich věznění, pokud ze změny v jejich osobě a pokrok, který učinily k nápravě, jsou natolik významné, že již pokračování v omezení jejich osobní svobody nelze ospravedlnit legitimními penologickými důvody.⁶² Pokud v České republice nepřevládne čistě represivní model trestání, jsem přesvědčen o tom, že daný závěr můžeme přiměřeně vztáhnout i na „klasické“ odsouzené. Tedy, bude-li pravděpodobně naplněn účel trestu, resp. zaniknou-li penologické důvody⁶³ uvěznění, pak další věznění nelze vnímat jako ospravedlnitelné.⁶⁴

Jiný závěr, než že soudy musí umožnit i osobám, u kterých je jejich polepšení založeno na vazebních podkladech před právní mocí odsouzení, nelze z pohledu požadavku na ústavně konformní výklad ustanovení § 88 odst. 1 tr. zákoníku přijmout. Striktní sledování textu zákona by představovalo rozpor s demokratickým právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy), a to zejména pro neodůvodněné pokračování v citelném zásahu do základních práv a svobod jedince.

Pro určitou podporu daného závěru lze také poukázat na již zmíněné pravidlo *in dubio mitius* resp. pravidlo *in dubio pro libertate*. Tedy, jsou-li v případě určitého právního předpisu relevantní pochybnosti (viz diskuse v odborné

⁶⁰ Viz § 38 odst. 2 tr. zákoníku.

⁶¹ Srov. § 88 In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

⁶² Viz např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Vinter a další proti Spojenému království*, stížnost č. 66069/09, 130/10 a 3896/10, § 119. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122664>

⁶³ Podle Evropského soudu pro lidská práva jsou těmito důvody „*punishment, deterrence, public protection and rehabilitation*“ – viz např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2017, ve věci *Hutchinson proti Spojenému království*, stížnost č. 57592/08, bod 42. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170347>

⁶⁴ Přiměřeně lze odkázat také na mezinárodní *soft-law* – viz např. pravidlo 4 bod 1 pravidel OSN o minimálních standardech zacházení s vězňenými osobami (Pravidla Nelsona Mandely). Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Pravidla-Nelsona-Mandely.pdf, či také body 16 a násl. u diskrečního systému podmíněného propuštění v doporučení Výboru ministrů Rady Evropy Rec(2003)22 týkající se podmíněného propuštění. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809102ac

literatuře) o jeho možném významu, měl by dát interpret přednost takovému výkladu, který do právní sféry osob zasahuje pokud možno co nejméně.⁶⁵

Je tak na zvážení, zda z daného ustanovení slovní spojení *po právní moci rozsudku* nevypustit.⁶⁶ Tím by došlo ke vhodnější formulaci pro adresáta právních norem a právně „čistější“ aplikaci podmíněného propuštění „z volné nohy“. Vytvořil by se také větší „manévrovací prostor“ soudu při hodnocení této podmínky. Pomyslné hranice hodnotícího období pro podmínku „polepšení se“ by se rozšířily i před právní moc odsuzujícího rozsudku pro všechny typy podmíněného propuštění. Přičemž je logické, že v případě návrhů ne až tak časově vzdálených od právní moci odsouzení, by soud vzal v potaz i skutečnosti předcházející takovému rozhodnutí – třeba i již zmíněné chování odsouzeného v rámci trestního řízení. Bylo by totiž v kolizi se samotnou podstatou polepšení, aby soud nemohl u návrhů krátce po právní moci odsuzujícího rozsudku hodnotit i to, že (již) odsouzený v trestním řízení popíral svou vinu, činil obstrukce s úmyslem záměrně prodlužovat řízení aj. Případně naopak, že by soud ignoroval skutečnost, že odsouzený se již v rámci trestního řízení omluvil poškozeným, prohlásil vinu, z jeho chování je zřetelný náhled na spáchanou trestnou činnost aj. Přitom ve standardních případech, kdy si odsouzený pobyl ve VTOS delší dobu, by soud logicky hodnotil komplexní proces změny pachatelovi osobnosti v závislosti na jeho zapojení do výkonu trestu odnětí svobody. Tedy využití takových skutečností z doby před právní mocí rozsudku by se úměrně zeslabovalo s ohledem na dobu strávenou ve VTOS.

Během konferenčního výstupu se objevil názor,⁶⁷ že k takové interpretaci může dojít i bez legislativního zásahu. Podle toho je možné současnou

⁶⁵ KÚHN, Z. a kol. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 101–102, 1582 a násl. Také viz nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2003, sp. zn. IV. ÚS 666/02.

⁶⁶ Ustanovení by tak nově znělo „[s]oud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený, zejména ve výkonu trestu, svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a...“

⁶⁷ Tento přednesl J. Provazník a snad jsem jej zde správně interpretoval. V rámci zpětné vazby dodal i další připomínky, které se však vztahovaly k jiným částem příspěvku – problematika samotného posuzování podmínky „polepšení se“ u osob, na kterých byla vykonána vazba. Z důvodu rozsahu se však tato část do písemně zpracovaného příspěvku nevešla, stejně tak jako část o problematice místní příslušnosti u tohoto typu PP. Předně pro detailnější rozpracování první části příspěvku dotýkající se aplikovatelnosti rozhodnutí R 2/1984, k čemuž byla poměrně živá diskuse.

formulaci podmínky „polepšení se“ chápat i tím způsobem, že soud ohledně tohoto požadavku zajímá pouze to, zda k dané transformaci osobnosti pachatele došlo po právní moci odsuzujícího rozsudku, případně zda k ní došlo dříve, ale stále trvá, přičemž není rozhodující, zda skutečnosti, které toto indikují, pocházejí z doby před právní mocí odsouzení. Jinak řečeno, znění „*odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení*“ lze vykládat i způsobem, že není s touto formulací v rozporu, pokud např. odsouzený podá návrh na PP ihned druhý den po právní moci odsuzujícího rozsudku a prohlásí, že se polepšil, přitom odkáže na skutečnosti předcházející takovému odsouzení. Resp. soud bude po právní moci zajímat pouze výsledek „ne/polepšení se“.

Jedná se o zajímavou interpretační alternativu. Jako taková je v rozporu s „tradičním“ přístupem k naplnění této podmínky, a i se záměrem zákonodárce při její formulaci. Nicméně lze souhlasit, že takovým výkladem by došlo ke stejnému efektu, jako při výše uvedeném legislativním zásahu. Již bylo zmíněno, že právní úprava primárně tůhne k tomu, že polepšení vtahuje k účinkům uloženého trestu odnětí svobody, avšak reálný život přináší i situace, kdy k němu dochází již samotným trestním řízením, případně vazbou. Byť při speciální aplikaci tohoto institutu je překračováno znění předmětného ustanovení, tak přistoupení k takové interpretaci bych považoval za skok s otočkou o 180°. Jednalo by se o náhlou a zásadní změnu předmětné podmínky, což nepovažuji za ideální vzhledem k požadavku právní jistoty.

Bude však zajímavé sledovat, jak se aplikační praxe či odborná literatura k takovému „extenzivnějšímu“ výkladu postaví. Případně, zda nedojde k legislativní úpravě této podmínky v zákoně pro lepší přehlednost směrem k adresátům takové normy.

5 Závěr

Novou formulací ustanovení upravujícího podmíněného propuštění v tr. zákoníku zakotvil zákonodárce k podmínce „polepšení se“ požadavek, že takovou změnu má odsouzený prokázat svým chováním po právní moci odsuzujícího rozsudku. V této souvislosti se jevílo jako diskutabilní, zda lze přes uvedené aplikovat i tzv. podmíněné propuštění „z volné nohy“ u osob,

kteří naplnily formální podmínku výkonu požadované části trestu pouze započtenou vazbou. Přitom k takovému návrhu na podmíněné propuštění může například dojít již následující den po právní moci rozhodnutí, teoreticky i krátce před ní.

Z textového znění zákona se sice může zdát, že zákonodárce jednoznačně vymezil prostor, v rámci kterého má soud posuzovat chování odsouzeného. V příspěvku však bylo předestřeno, že by se jednalo o neudržitelný přístup, který by byl v rozporu nejen se samotným účelem trestu, ale i s řadou zásad aktuálního právního řádu. Zejména lze zmínit požadavek na minimalizaci zásahu do základních práv a svobod jedince – mj. konkrétně do práva na osobní svobodu, jež představuje v demokratickém a právní státě jednu z nejdůležitějších hodnot. Byť tedy lze uznat jistou prvotní interpretační spornost, tak není možné danou podmínku vykládat jiným způsobem než tak, že se zmíněné ohraničení neuplatní na předmětnou raritní aplikaci institutu, ke které dojde zápočtem vazby.

Zajímavý (avšak z mého pohledu extenzivní) interpretační pohled vyplynul z diskuse v rámci zmíněné konference. Podle toho by se zákonodárcem vymezený prostor pro hodnocení podmínky „polepšení se“ vztahoval pouze na výsledek dané transformace osobnosti pachatele, ale již ne na okolnosti, ze kterých by se na tento závěr dalo usuzovat.

References

Monografie

- BENÁK, J., FILIP, J., ŠÍMÍČEK, V. (eds.). *Pocta Janu Svatoňovi ke 70. narozeninám*. Brno: Masarykova univerzita, 2022. ISBN 978-80-280-0190-2. Dostupné z: <https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/pocta-svatonovi.pdf>
- DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní zákoník, komentář*. Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-791-1.
- FILIPOVSKÝ, J., DOLENSKÝ, A., TOLAR, J. *O obecné části trestního zákona*. Praha: Orbis, 1951.
- HUSSEINI, F. a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vyd. (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021.

- KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2.
- KUČERA, P., ŠVEHLA, M. *V taláru napříč dobou: 13. komnata české justice*. Praha: Česká citadela, 2021. ISBN 978-80-88382-18-8.
- KÜHN, Z. a kol. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-609-5.
- MATYS, K. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Orbis, 1975.
- MATYS, K. *Trestní zákon: komentář. I., Část obecná. 2. přeprac. a dopl. vyd.* Praha: Panorama, 1980.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8.
- ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

Články

- DOUBEK, P. Prevence mučení a národní preventivní mechanismus. *Právo21* [online], 2019. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/prevence-muceni-a-narodni-preventivni-mechanismus>
- KLABAČKA, O. Podmíněné, nebo podmínečné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody? Aneb terminologické nuance institutu. *Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, č. 2, s. 28–33.
- KLABAČKA, O. Změny právní úpravy podmíněného propuštění od 1. 1. 2022. *Právní rozhledy*. 2022, č. 10, s. 370–374.
- VICHEREK, R. Vedení řádného života jako předpoklad podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Státní zastupitelství*. Wolters Kluwer, 2019.
- VICHEREK, R. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 10, s. 234–237.

Ostatní

KLABAČKA, O. *Rozdílný přístup soudů při rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jeho ústavněprávní souvislosti*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/lav9/>

Organizace spojených národů. Pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězňenými osobami (Pravidla Nelsona Mandely). *Věřejný ochránce práv* [online]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Pravidla-Nelsona-Mandely.pdf

Znění sněmovního tisku č. 410/0 ze dne 25. 2. 2008. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=410>

ŠABATOVÁ, A. Zpráva z návštěvy zařízení Vazební věznice České Budějovice. *Věřejný ochránce práv* [online]. 2020. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/NZ_65-2019-zprava.pdf

ŠIMŮNKOVÁ, M. Zpráva z návštěvy zařízení Vazební věznice Praha-Pankrác. *Věřejný ochránce práv* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/7-2020-NZ-zpr%C3%A1va%20anon%20final.pdf>

ŠIMŮNKOVÁ, M. Zpráva z návštěv zařízení 2022 – Vazební věznice. *Věřejný ochránce práv* [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Brozura%20vazebni%20veznice%2010-22%20online.pdf>

RADA EVROPY. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy Rec(2003)22 týkající se podmíněného propuštění. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809102ae

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, informační leták k novele podmíněného propuštění od 1. 1. 2022. *LIGHTHOUSE* [online]. Dostupné z: http://www.podminenepropusteni.cz/wp-content/uploads/2022/01/PP_Let%C3%A1k-do-v%C4%9Bznic_20.12.2021-fin.jpg

VICHEREK, R. *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2012. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/gl4u2/> [cit. 2. 6. 2023].

Judikatura

Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 5. 2002, ve věci *Stafford proti Spojenému království*, stížnost č. 46295/99. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60486>

Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva, ve věci *Vinter a další proti Spojenému království*, stížnost č. 66069/09, 130/10 a 3896/10. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122664>

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. ledna 2017, ve věci *Hutchinson proti Spojenému království*, stížnost č. 57592/08. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170347>

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2003, sp. zn. IV. ÚS 666/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. III. ÚS 783/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 6. 5. 1983, sp. zn. 1 To 18/83.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 2. 10. 1987, sp. zn. 6 Tz 53/87.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2015, sp. zn. 8 Tdo 841/2015.

Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 3. 2022, sp. zn. 1 To 15/2022.

Contact – e-mail

421766@mail.muni.cz